

Oproep uitgesproken tijdens het avondprogramma van de Literaire Vertaaldagen 2026 bij boekhandel Luddites te Antwerpen.

Lieve vertaaltvrienden,

Afgelopen zondag was ik in Amsterdam bij de uitvoering van de opera Simon Boccanegra van Verdi. Nou zit er altijd een hele hoop onzin in opera's, maar als het goed gedaan is ook veel moois. Het verhaal speelt zich af in Genua in de veertiende eeuw. Op een gegeven moment breekt er een gevecht uit in de raadszaal, waarop de hoofdpersoon de gemoederen weet te kalmeren door Petrarca aan te halen. Hij zegt (of, zingt):

‘E vo gridando: pace!

E vo gridando: amor’

En ik roep: vrede!

En ik roep: liefde

Lieve vrienden, er is een hoop onzin in de wereld. Een paar voorbeelden, naast opera: oranje (in veel verschijningen), bitcoins, leiderschapscursussen. En dit is hoe ik er dan mee omga: straal negeren, want het aardige aan de meeste onzin is dat je er helemaal niet aan mee hoeft te doen, toch?

En zo heb ik ook lang gedacht met de grootste onzin van deze tijd, het fenomeen AI of Kunstmatige Intelligentie, om te moeten gaan. Ik had de illusie dat het vanzelf wel weer weg zou gaan als ik het maar negeerde, want je moet *self-fulfilling prophecies* natuurlijk niet verder op weg helpen. Ik heb het sowieso niet zo op prophecies, maar daarover een andere keer.

Jullie zijn intelligent genoeg om nu al door te hebben dat ik van strategie ben veranderd. Ik heb mijn koers moeten verleggen, want wat bleek? Het ging niet weg.

Tot mijn verbijstering zie ik allerlei mensen en organisaties op de band wagon springen. Zelfs intelligente mensen die ik erg hoog heb zitten verkondigen ongegeneerd dat ze toch maar even hebben zitten proberen wat er eigenlijk met Tzjet kon en zeiden dan best onder de indruk te zijn.

Maar eerst, gewoon voor de zekerheid, deel ik even met jullie wat ik onder intelligentie versta. Volgens mij is dat het vermogen om tot nieuwe inzichten te komen door wat je al weet te combineren met informatie van buiten (boeken, internet, gesprekken met anderen) en een vleugje... inspiratie, creativiteit. Zoiets?

Dat je een machine de opdracht kunt geven 'alles' wat er over een onderwerp 'bekend' is bij elkaar te brengen en samen te vatten snap ik ook wel en het is zelfs denkbaar dat dat in sommige situaties leuk en nuttig is. Maar dat vleugje dan?

Volgens mij heb je daarvoor iets nodig dat nou net typisch menselijk is. Allereerst het vermogen om buiten de gebaande paden te denken. Maar ook kritisch zijn, vooral op jezelf: kloppen mijn aannames wel? Twijfel dus ook: heel belangrijk. Nog belangrijker: bescheidenheid. Toe kunnen geven dat je niet alles weet en dat je niet oneindig veel kunt. Dat er een grens is aan wat je kunt bevatten en begrijpen. Luiheid, geen zin? Allemaal dingen die ik een machine niet zie doen. Ik geloof er niks van dat Tzjet mij als antwoord op een onmogelijke vraag zal geven: 'God, Hugo, al sla je me dood, ik zou het niet weten.'

Weet je wat mij het meest beangstigt? Mensen die zeggen: dankzij AI krijg ik veel meer gedaan. Kijk, dat de gemiddelde middelbare scholier zijn/haar werkstuk graag door een machine laat maken snap ik, en dat is van alle tijden, maar als dat overal de norm wordt is het einde in mijn ogen zoek (rare zegswijze, want ik denk dat het einde dan juist nabij is, maar alla). En kom me ook niet aanzetten dat het voor medisch onderzoek of in complexe juridische dossiers een enorme sprong vooruit gaat betekenen. Over de medische wetenschap: het is eigenlijk nog maar net bekend dat er een enorme blinde vlek in de onderzoeksprotocollen zat voor het feit dat ruwweg de helft van de mensen vrouw is. Dus als we gaan vertrouwen op algoritmes die razendsnel en overtuigend conclusies gaan trekken uit

eerder gepubliceerd materiaal houd ik mijn hart vast. Dan heb ik liever een ijverige dokter die gebogen over zijn onderzoeksgegevens denkt: ‘maar wacht eens even...’

Ik ben er dus heilig van overtuigd dat intelligente mensen zich niet in moeten laten met AI. Gewoon helemaal niet. Dus ook niet: even uitproberen wat er mee kan (standaard antwoord: toch best wel veel). Best wel veel is geen antwoord. Wat eruit komt is fundamenteel onjuist. Het is verleidelijk voor mensen die dom of lui of allebei zijn. Maar daar willen we toch zeker niet bij horen?

Er zijn ook mensen die als bezwaar opwerpen dat het erg veel energie en water slurpt. Dat klopt, maar met dat argument bereik je niks. Voor die energie en dat water wordt gewoon betaald. Hoe? Met de opbrengst van de data van de mensen die het gebruiken. Als we het niet gebruiken zijn die opbrengsten er niet en kan de stroom- en waterrekening ook niet betaald worden.

Alhoewel de plaats waar we nu samen zijn daar misschien toe uitnodigt, ben ik geen Luddiet. Ik roep niet op om datacentra kort en klein te slaan en ook niet om computers en telefoons af te schaffen. Maar ik doe wel een klemmend beroep op iedereen met gezond verstand om geen gebruik te maken van AI. Mijn oproep vandaag is: laten we een club oprichten. Een club van mensen die elkaar kaartjes stuurt, boeken geeft, platen uitleent. Samen muziek maakt en gedichten schrijft. Omdat we voor schoonheid en creativiteit zijn, want dat maakt ons tot mensen en dat maakt het leven de moeite waard. Het is tijd voor een nieuwe Arts & Crafts Movement en als we de strijd toch verliezen hoop ik dat er nog mensen zijn die een typemachine hebben en dan gaan we ondergronds als een eenentwintigste-eeuwse Samizdat.

Antwerpen, 26 juni 2026